

FREDSORGANISATION OCH MARSHALLPLAN I AMERIKANSK DEBATT

USA HAR OCH KOMMER mänskligt att döma under åtskilliga år framåt att ha monopol på atombomben, det är ett faktum som färgar hela den amerikanska debatten i utrikesfrågor. Det ger en känsla av säkerhet, av överlägsenhet, som hos vissa personer och grupper slår över i drömmar om amerikansk ledning av en organiserad värld. Men det ger också, och framför allt, en känsla av ansvar. För många tänkande amerikaner är möjligheten att atombomben — en enormt effektiviserad atombomb — än en gång skulle komma till användning en källa till ångest och grubbel. Ingenstades diskuteras därför utvägarna att nå en fredlig och definitiv lösning av världens problem med större intensitet än i USA.

Några samtal med experter på området ger en föreställning om läget. Man förklarar att inom kort atombomber av den art som hittills använts blir relativt billiga, med en tillverkningskostnad av ett par miljoner dollar; det kommer alltså att löna sig att använda tiotals bomber för att sänka ett enda större krigsfartyg. Att producera dylika bomber i tusentals är icke längre någon svårighet. Viktigare är att sannolikt atombomber av helt annan kraft snart blir tillgängliga; det är möjligt att om tio år ett tjugotal bomber av ny typ skall kunna förstöra allt liv på den amerikanska kontinenten. Inför sådana perspektiv verkar, framhåller experterna, debatterna om allmän värnplikt och om krigsfartygens storlek meningslösa.

Inom dessa kretsar betonas tillika att insikten om atomvapnets betydelse ännu icke nått den stora måsan av folket. Delvis beror detta på obenägenhet att se sanningen i ögonen; militärerna hänger fast vid de gamla stridsmedlen och irriteras av kravet på att de skall "tänka om", inom alla grupper framträder en av vanetänkande och fruktan betingad ovilja mot att erkänna denna förändring av mänsklighetens livsvillkor. Om detta är sant i USA, är det säkerligen långt mera slående sant i

Sverige, där det icke minst bland militärerna är vanligt att söka blunda för eller rent av bortförklara den omvälvning som ägt rum. För att sprida kunskap i frågan har de grupper som arbetar med atomproblemet — särskilt en rad vetenskapsmän i Chicago — organiserat föreläsning- och diskussionsturnéer, som ger forskarna på området tillfälle att hos allmänheten, och särskilt hos de politiskt bestämmande, inskräpa den verklighet som folk vill ignorera eller glömma.

Inom samma kretsar diskuteras i dessa dagar ett förslag till en världsfederation, som innehåller vissa nya uppslag. Tanken är att man genom privata organisationer i olika länder skulle föranstalta val till ett slags konstituerande församling med uppdrag att utarbeta en författning för världerna; den i denna ordning formulerade världspinionen skulle, hoppas man, kunna utöva ett avgörande inflytande på de skilda ländernas styrelser. På en omväg skulle det sålunda lyckas att realisera den världsstyrelse som icke visat sig möjlig att vinna genom direkt samarbete mellan regeringarna. Planen verkar helt utopisk, eftersom den ryska regeringens medverkan vare sig till val av en konstituerande församling eller till utformande av en världsfederation uppenbarligen inte kan påräknas. Uppslaget är därför av intresse främst som ett bevis på den energi och uppfinningsrikedom som de om faran starkast medvetna utvecklats i arbetet på världsfredens säkrande genom en överstatlig ordning.

Mera aktuella och auktoritativa är de förslag i samma syfte som avser ett stärkande av den nuvarande fredsorganisationen. Opinionsundersökningarna visar att en väldig majoritet av folket önskar en utbyggnad av Förenta nationerna. En möjlighet, den minst långtgående, är härvid att förbjuda tillverkning av atomvapen och att genom en internationell kommission med vidsträckt kontrollmöjligheter tillse att denna kontroll efterlevs. Det förslag

här om som för nära ett år sedan framlades av USA avvisades emellertid av Ryssland, som visserligen vill förbjuda atomvapnet, men vägrar att gå med på en kontroll som skulle innebära en begränsning av suveräniteten. Liknande reellt innehåll har det amerikanska förslaget vid Förenta nationernas nu hållna möte om en sådan effektivisering av generalförsamlingen som skulle minska betydelsen av vetoätten i säkerhetsrådet. Ett tredje uppslag — först framfört av H. F. Armstrong, redaktör för Foreign Affairs — går ut på att vissa medlemsstater skulle förbinda sig att gemensamt tillämpa Förenta nationernas principer; om säkerhetsrådet icke kunde besluta sig för ingripande i ett bestämt fall skulle dessa stater, efter beslut med två tredjedels majoritet, kunna ingripa. Rätt att ansluta sig till denna fastare fredsorganisation inom den stora organisationens ram skulle naturligtvis finnas för alla medlemsstater. Förslaget har vunnit åtskillig anslutning. De "naturliga" medlemmarna i den nya organisationen skulle, skriver Washington Post, vara i första rummet Förenta staterna, de brittiska staterna, Frankrike, Italien, Grekland, Turkiet samt de skandinaviska och sydamerikanska staterna.

I motiveringen till förslag som dessa är man fortfarande underligt benägen att undvika det verkliga dilemmat. I realiteten är det fråga om att i en eller annan form, mer eller mindre fullständigt, undanröja vetoätten i säkerhetsrådet. Det är diskutabelt om en sådan reform skulle godtas av exempelvis England och Frankrike, ja, till och med om den skulle vinna majoritet i den amerikanska senaten. Men det står utom allt tvivel att Ryssland aldrig eär med på att avskaffa en rätt vars begagnande är dess huvudsakliga insats inom Förenta nationerna. Förslagen att stärka Förenta nationerna måste därför i större eller mindre grad få karaktären av mot Ryssland och dess satellitstater riktade alliansplaner. Icke så att dessa förslag avser någon aggressiv politik mot Ryssland, men väl så att de syftar till en gemensam aktion vid ryska aggressioner. Därmed upprullas de traditionella problemen: uppväges den begränsning av de ryska aggressionstendenserna som eventuellt kan vinnas på denna väg av den skärpning av motsättningarna som någon sorts allians med all sannolikhet kommer att medföra; och kommer icke insikten om denna svårighet att avhålla så många stater från att delta att den nya organisationen helt enkelt blir ett västblock av ungefär samma omfattning som det redan etablerade östblocket? Dessa frågor kan inte lösas genom allmänna uttalanden om värdet av en fastare internationell ordning. Detta värde är ostridigt, men det är osannolikt att den åtrådade ordningen kan komma till stånd i nuvarande läge.

Av större omedelbart och praktiskt intresse är diskussionen kring Marshallplanen. Även här är det fråga om ett slags internationell organisation, inte politisk, utan i första rummet ekonomisk, inte världsomfattande, men dock omslutande så gott som alla de europeiska stater som ligger utanför östblocket. På denna punkt skall jag blott redogöra för intrycken från samtal med enskilda personer och debatter i klubbar och andra opolitiska organisationer i en rad städer från östkusten till den yttersta västern.

Den principiella anslutningen till tanken på vidsträckt amerikansk hjälp åt Europa tycks vara utomordentligt stark. Det har överraskat mig att denna anslutning så övervägande motiveras med humanitära skäl. Ständigt möter man åsikten att USA bör inskrida för att lindra svälten och lidandet i Europa utan att uppställa några som helst villkor och utan tanke på de politiska konsekvenserna. Många amerikaner har bett mig förklara — européer antas med orätt ha speciell kännedom om ryska förhållan-

Att USA direkt eller indirekt skulle förtjäna på Marshallplanen är efter allt att döma en för de flesta amerikaner främmande tanke. Hjälpen till Europa framstår tvärtom som en uppoffring, om också som en ganska liten och starkt motiverad uppoffring. Att USA, såsom kommunisterna och deras medlöpare påstår, skulle vara tvunget att sända varor till Europa för att bli av med ett överskott verkar befängt; den lilla del av produktionen varom här är fråga skulle — eventuellt efter en förändring av produktionens inriktning — utan svårighet kunna avsättas inom USA. Självfallet är att ett ekonomiskt stabiliserat Europa på lång sikt är till fördel för USA, liksom för hela världen, men denna synpunkt är alltför allmän och avlägsen för att ha någon större motivbildande förmåga. Intet kan vara felaktigare än att i amerikanernas inställning till Marshallplanen se en följd av djup ekonomisk beräkning.

Dessa reseintryck avser naturligtvis inte att antyda att Marshallplanen i den amerikanska regeringen och kongressen skulle gå igenom utan svårigheter. Någon plan är ju i själva verket ännu inte utformad, och det kan antas att starka skillaktigheter framträder då det gäller att övergå från allmänna principer till praktiska detaljer. De isolatoinister som generellt tar avstånd från planen måste rimligen inrikta sig på att begränsa dess omfattning och kombinera den med för de europeiska folken stötande villkor; även för andra riktningar ter det sig naturligt att kritiskt granska det förslag som regeringen kan väntas framlägga. Men på flertalet amerikaners positiva hållning till Marshallplanen kan man icke tvivla, icke heller på att denna hållning präglas av humanitära idéer.

Herbert Tingsten

(Två föregående artiklar, "Amerikansk utrikesdebatt" och "USA och Ryssland i amerikansk debatt", var införda i A-uppl. den 25 och 26 okt.)

den — varför Ryssland och dess satelliter vägrat att medverka till Marshallplanens förverkligande; Rysslands hållning förefaller dem oförklarlig, eftersom de inte ser planen som en politisk aktion. Den som reser i USA just nu kan knappast tvivla på de idealistiska motivens betydelse för folkstämningen. Utrymmet förbjuder en analys av de fantastiska ideologier enligt vilka dylika idealistiska föreställningar blott är de yttre uttrycken för omedvetna egoistiska intressen.

De politiska synpunkterna framträder också, men de är avgjort sekundära. De går endast sällan ut på att USA genom att hjälpa Europa skall vinna vederbörande stater för en närmare politisk förbindelse. Snarare innebär de att man räknar på att hindra en utveckling i kommunistisk riktning. Vidare hoppas man på att det samarbete mellan europeiska stater som Marshallplanen nödvändiggör skall resultera i en mera stabil samverkan mellan dessa stater. Tanken på ett Europas förenta stater är en önskedröm för många amerikaner, delvis säkerligen på grund av tron att en sådan organisation skulle minska USA:s ansvar och i viss mån överta USA:s roll som frihetens och demokratiens beskyddare. Amerikanerna har svårt att förstå att Europa för de flesta svenskar endast är ett geografiskt begrepp och att icke någon känsla av inre samhörighet förbinder de europeiska folken.